

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

2017

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 12.

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (LEPHEPHE LA 3, KAROLO YA A).
- Meputso ya 0–50 e arotšwe ka magato a mahlano a dithalošo.
- Mo go diteng, polelo le setaele le legato le lengwe le le lengwe la magato a dithalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le dithalošo.
- Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase.

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO TŠA SEPEDI LELEME TLALELETŠO LA PELE [MEPUTSO YE 50]

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG LE PEAKANYO (Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano MEPUTSO YE 30 Diteng = 25 Peakanyo = 5	Legato la godimo	28–30 -Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša -Dikgopolo tše bohlale, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšwelego mahlalagading -Peakanyo le tlemagano ke tšeo di ikgethilego go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo	22–24 -Potšišo e arabilwe gabotsebotse -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botsebotse go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo	16–18 -Karabo e a kgotsofatša. -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše kaone go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo	10–12 -Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boithamelolo. -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane	4–6 -Molekwa o tšwele tseleng kudukudu -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo
	Legato la fase	25–27 -Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo -Dikgopolo tše bohlale tša go tšwa mahlalagading -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo	19–21 -Potšišo e arabilwe gabotse -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botse go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo	13–15 -Potšišo e arabilwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo	7–9 -Molekwa o tšwele tseleng -Dikgopolo di hlakahlakane -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago	0–3 -Ga go bolelwe selo ka hlogo yeo e filwego -O tšwele tseleng kudukudu -Diteng ga di nepiše ebile di hlakahlakane

POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE		14–15	11–12	8–9	5–6	0–3
<p>Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano Kgetho ya mantšu Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto</p>	Legato la godimo	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano -Polelo ke ya boitshepo, ya go nona, ya maatlakgogedi -Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša -Ga go na le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto -Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo e na le maatla, ya segalo sa maleba. -Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tše kae -Polelo e beakantšwe gabotsebotse</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale -Segalo ke sa maleba -Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano -Tirišo ya polelo ke ya motheo -Segalo le mošito ga se tša maleba -Tlotlontšu ke ye nnyane kudu</p>	<p>-Polelo ga e kwešišagale -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano -Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale</p>
<p>MEPUTSO YE 15</p> <p>Polelo = 10 Mongwalelo = 3 Padišišobohlatse = 2</p>	Legato la fase	13	10	7	4	
<p>SEBOPEGO</p> <p>Dinyakwa/Dipharologantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko</p>		5	4	3	2	0–1
<p>MEPUTSO YE 5</p> <p>KABO YA MEPUTSO</p>		43–50	33–40	23–30	13–20	0–10

KAROLO YA B: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO TŠA SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE [MEPUTSO YE 30]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
<p>DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO</p> <p>(Go araba dipotšišo le dikgopolo) -Tatelanyo le peakanyo ya dikgopolo -Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano</p> <p>MEPUTSO YE 18</p> <p>Diteng = 14 Peakanyo = 2 Sebopego = 2</p> <p>(Lengwalo =Sebopego =4)</p>	<p>15–18</p> <p>-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša -Dikgopolo ke tše bohlae tša go tšwa mahlalagading -Tsebo ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo -Tihalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa</p>	<p>11–14</p> <p>-Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa -Ditaba di nepiša setšweletšwa -Molekwa ga se a tšwa tseleng -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse -Tihalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae</p>	<p>8–10</p> <p>-Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša -Tihalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana</p>	<p>5–7</p> <p>-Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo -Tihalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane -Ga se a šomiša melao ya sebopego ka tshwanelo -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa</p>	<p>0–4</p> <p>Karabo ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu. -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo -Ditaba di hlalošwa gannyan. -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona</p>
<p>POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo, morero, baamogedi le dikamano -Tirišo ya polelo le melawana kgetho ya mantšu -Maswao le mopeleto</p> <p>MEPUTSO YE 12</p> <p>Polelo = 8 Mongwalelo = 2 Padišišobohlatse = 2 (Lengwalo= Mongwalelo=1 Padišišobohlatse =1)</p>	<p>10–12</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse -Ga go na le ge e ka ba phošo e tee</p>	<p>8–9</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse -Tlotlontšu ke ye ntši -Gantši ga go diphošo</p>	<p>6–7</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano -Diphošo tša popopolelo ga se tše ntši -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego -Diphošwana tšeo di lego gona ga di fetošo molaetša</p>	<p>4–5</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu ga di sepelelane gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo -Tlotlontšu ga se ye ntši -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe</p>	<p>0–3</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le ga nnyane -Molaetša ga o tšwelele le ga nnyane</p>
<p>KABO YA MEPUTSO</p>	<p>25–30</p>	<p>19–23</p>	<p>14–17</p>	<p>9–12</p>	<p>0–7</p>

KAROLO YA C: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE KOPANA TŠA TIRIŠANO TŠA SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE [MEPUTSO YE 20]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
<p>DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO</p> <p>(Go araba dipotšišo le dikgopolo) -Tatelano le peakanyo ya dikgopolo -Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano</p> <p>MEPUTSO YE 12</p> <p>Polelo = 8 Mongwalelo = 2 Padišišobohlatse = 2</p>	<p>10–12</p> <p>-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša -Dikgopolo ke tše bohlaletša go tšwa mahlalagading -Tsebo ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo -Tihalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa</p>	<p>8–9</p> <p>Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa -Ditaba di nepiša setšweletšwa -Molekwa ga se a tšwa tseleng -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse. -Tihalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae</p>	<p>6–7</p> <p>-Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša -Tihalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana</p>	<p>4–5</p> <p>-Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo. -Tihalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane -Ga se a šomiša melao ya sebopego ka tshwanelo -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa</p>	<p>0–3</p> <p>-Karabo ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu</p> <p>-Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo. -Ditaba di hlalošwa gannyane -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona</p>
<p>POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo, morero, baamogedi le dikamano -Tirišo ya polelo le melawana -Kgetho ya mantšu -Maswao le mopeleto</p> <p>MEPUTSO YE 8</p>	<p>7–8</p> <p>Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse -Ga go na le ge e ka ba phošo e tee</p>	<p>5–6</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse -Tlotlontšu ke ye ntši. -Gantši ga go diphošo</p>	<p>4</p> <p>Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Diphošo tša popopolelo ga se tše ntši -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego -Diphošwana tšeo di lego gona ga di fetošwe molaetša</p>	<p>3</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu ga di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo -Tlotlontšu ga se ye ntši -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe</p>	<p>0–2</p> <p>-Segalo, retšistara, mongwalelo le tlotlontšu ga di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelana le morero le ga nnyane -Molaetša ga o tšwelele le ga nnyane</p>
KABO YA MEPUTSO	17–20	13–15	10–11	7–8	0–5

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1****Ditaodišo tšeo di botšišitšwego.**1.1, 1.3, **Ke ditaodišokanego**1.4, 1.7.1
le 1.7.2 **Tihalošo**

Taodišokanego e laodiša tiragalo ye e fetilego. E ka ngwalwa go tšwa lehlakoreng le lengwe le le lengwe.

Tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa taodišo ye:

- Tiragalo e swanetše go kgodiša le ge e theilwe godimo ga nonwane.
- Gantši taodišo ye e ngwalwa ka lebaka le le fetilego.
- Ditemana tša matseno di swanetše go tanya šedi ya mmadi.
- Tiragalo ge e le ye botse e swanetše go ba le ntlha yeo e e laetšago.
- Thumo ya moswananoši ya go kgahliša e a kgotsofatša.
- Taodišo ya go anega gantši e na le mokgwa wa go hlaloša.
- Kgahlego ya mmadi e swanetše go lotwa go fihla mafelelong.

[50]1.7.1 **Ke ditaodišokakanywa**le
1.7.2 **Tihalošo**

Ka taodišokakanywa mongwadi o akanya kgopolo gomme a tšweletša maikutlo a gagwe go ya ka fao a gopolago ka gona. Mongwadi a ka lebelela morago gomme a hlaloša tše di diregilego.

Tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa taodišo ye:

- Maikutlo le khuduego di kgatha tema ye bohlokwa taodišong ye.
- Karolo ye kgolo ya taodišo e ka ba tlhalošo.
- Ditlhalošo di swanetše go kwagala di be di ikemišetše go tsošološa maikutlo a mongwadi.
- Dikgopolo tšeo di hlagišwago di swanetše go tšweletša bonnete bja mongwadi le boyena bja gagwe.

[50]1.2 **Ke taodišotlhalošo****Tihalošo**

Ka taodišotlhalošo, mongwadi o hlaloša selo se sengwe gore mmadi a kgone go itemogela sona. Motho goba selo se sengwe a/se ka hlalošwa.

Tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa taodišo ye:

- Mongwadi o swanetše go hlagiša seswantšho ka mantšu.
- Kgetha mantšu le dikgopolo ka tlhokomelo gore o fihlelele seo se nyakegago.
- Dikakanyo tša malebana le go bona, go kwa, go kgwatha, modumo le tatso di ka šomišwa go dira gore tlhalošo e kwešišege.
- Diriša dikapolelo ka tsela ya maleba.
- O swanetše go ba le boitemogelo bja hlogo yeo o ngwalago ka yona.

[50]

1.5 Taodišokahlaahlo

Tihalošo

Taodišo ye ga e na maikutlo a mongwadi. Yona e leka go tšweletša mahlakore a mabedi a poledišano ka go lekana. Mongwadi o hlokomela dintlha tša go fapana tša hlogo ye gomme a hlagiša dikgopolo tša go fapana ntle le go tšea lehlakore. Mongwadi a ka ba le thumo ye e itšeng mafelelong a taodišo, eupša dintlha tša go thekga goba go ganetša di swanetše go lekalekana le go kwagala.

Tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa taodišo ye:

- Mongwadi o swanetše go kwešiša le go lebeledišiša mahlakore a mabedi a taodišo ntle le go tšea lehlakore.
- Taodišo e swanetše go kwagala le go ikema ka dintlha. Seo se ra gore e se huetšwe ke maikutlo a mongwadi.
- Dikahlaahlo e be tša moya wo o fodilego, tša go naganwa gabotse le go thekgwa ka tshwanelo.
- Segalo e be sa go hloka khuduego eupša e be seo se kgodišago sa go hloka lenyatšo.
- Mongwadi a ka fa maikutlo a gagwe mafelelong a taodišo eupša seo e se be thumo ya taodišo.

[50]

1.5 le 1.6 Ke taodišongangišano

Tihalošo

Ka taodišongangišano mongwadi o na le kgopolo ye e itšeng goba ntlhakemo gomme a fe dintlha tša go fahlela goba go thekga maemo a gagwe. Kgopolo ya mongwadi e swanetše go kwešišega taodišong ka moka. Ka taodišo ye mongwadi o leka go kgodiša goba go fekeetša mmadi gore a kwane le kgopolo ya gagwe.

Tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa taodišo ye:

- Thoma ka go laetša kgopolo ya gago ka tsela ya maatlakgogedi mabapi le hlogo.
- Efa dintlha tša go fahlela kgopolo ya gago le go thekga seo.
- Mongwadi o tla tsepelela dintlha tša go ganetšana le kgopolo ye e filwego.
- Bjalo ka mongwadi wa taodišo ye, tšweletša dikgopolo tše maatla ka ge taodišo ye e ama kudu maikutlo a gago.
- Ditlabelo tša makgethe le tsebo ya go kgodiša di swanetše go šomišwa.
- Polelo e swanetše go ba ye maatla gore e hlahle maikutlo a mmadi. Hlokomela gore polelo e se be ye mpe.
- Thumo le yona e swanetše go ba ye maatla, ya go kwagala le go kgodiša.

[50]

PALAMOKA YA KAROLO YA A:

50

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO TŠE TELELE**2.1 LENANOTHERO LE METSOTSO**

Le laetše tše di latelago:

- Letšatšikgweri, nako le lefelo tša kopano.
- Pulo le kamogelo.
- Maloko ao a tlilego le bao ba kgopetšego tshwarelo.
- Palo le kamogelo ya metsotso ya kopano ya go feta.
- Ditšwametsotsong.
- Tabakgolo ya letšatši.
- Letšatši la kopano ye e latelago.
- Tswalelo

[30]**2.2 TŠA BOPHELO BJA MOHU**

Bo laetše tše di latelago:

- Mohu o belegwe neng, kae, le gore o hlokofetše neng.
- Dithuto tša gagwe.
- Tša mešomo ya gagwe.
- Maemo a lenyalo le bana ba gagwe.
- Bao a ba tlogetšego morago.

[30]**2.3 LENGWALO LA SEGWERA**

- Lengwalo le swanetše go tloga le laetša gore mongwadi o tsebana le go tlwaelana le moamogedi.
- Maikemišetšo a lengwalo a swanetše go tšweletša polelo ye e lebogišago le go hlohleletša maitshwaro a mabotse.
- Retšistara le segalo e be tše di fodilego.
- Lengwalo le laetše tše di latelago:
  - Sebopego le botelele tša maleba.
  - Aterese ya mongwadi/moromedi
  - Madume/matseno
  - Mafetšo a maleba 'Mogwera wa gago' ... le leina.

[30]**2.4 POLEDIŠANO**

E laetše tše di latelago:

- Poledišano e kgone go bapalega.
- Mmadi a kgone go hwetša sererwa.
- Bakgathatema ba swarelele sererwa.
- Go šomišwe tlotlontšu le retšistara ya maleba.
- Ba šomiše mabokgoni a poledišano.
- Go be le matseno le mafelelo a go goga šedi ya mmadi.
- Ditšhupasefala di laetšwe ka tshwanelo.

[30]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 30**

KAROLO YA C: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO TŠE KOPANA**3.1 KARATA YA TALETŠO**

Sebopego

- Maina le difane tša meloko yeo e mengwago.
- Tšatšikgwedi la moletlo
- Nako
- Lefelo
- Morero
- Retšistara le polelo e be tša maleba
- E be ka gare ga lepokisana
- Fonte ya maleba.

[20]**3.2 PUKUTŠATŠI**

E tšweletše tše di latelago:

- Letšatšikgwedi
- Dinako.
- Ditiragalo tša letšatši.
- Retšistara le polelo e be tša maleba.
- Ngwala ka motho wa pele.

[20]**3.3 DITAELO**

Di laetše dintlha tše di latelago:

- Hlokomela gore mabone ka moka a sefatanaga a šoma gabotse.
- Netefatša gore maotwana a na le moya wa go lekanela.
- Netefatša gore diporiki di šoma gabotse.
- Hlokomela gore mabone a ditšhupetšo/indikheita a šoma gabotse.
- Dikologa sefatanaga go tloša seo se ka šitišago/go senya sefatanaga.
- Tsena ka gare ga sefatanaga gomme o hlokomele gore diipone di dutše maamong a maleba.
- Netefatša gore pele ya sefatanaga e šoma gabotse.

[20]**PALOMOKA YA KAROLO YA C:****20****PALOMOKA YA TLHAHLOBO:****100**

KAROLO YA A: DITAODIŠO**MEKGWA YA GO SWAYA**

(Dintlha tša mmepe wa monagano di nyalelane le diteng tšeo di lego mabapi le sererwa)

1. TAODIŠO =50

- Diteng (dintlha tše di lebanego le hlogo) = meputso ye 25 **(D)**
- Peakanyo/Thulaganyo: Mmepe wa monagano = meputso ye 5 **(P)**
- Tirišo ya polelo = meputso ye 10 **(TP)**
- Mongwalelo = meputso ye 3 **(M)**
- Padišišobohlatse = meputso ye 2 **(PB)**
- Sebopego: matseno, mmele, mafetšo, mafoko le ditemana = meputso ye 5 **(S)**

Kabo ya meputso ya diteng le polelo

25 - 10
22 - 24 = 09
19 - 21 = 08
16 - 18 = 07
13 - 15 = 06
10 - 12 = 05
07 - 09 = 04
04 - 06 = 03
0 - 03 = 02

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO TŠE TELELE = 30**2.1, 2.2 le 2.4 Lenaneo le metsotso, tša bophelo bja mohu le poledišano.**

- Diteng = 14 (D)
- Peakanyo/thulaganyo (Mmepe wa monagano) = 2 (P)
- Sebopego = 2 (S)
- Tirišo ya polelo = 8 (TP)
- Mongwalelo = 2 (M)
- Padišišobohlatse = 2 (PB)

2.3 Lengwalo la segwera.

- Diteng = 14 (D)
- Peakanyo/thulaganyo (Mmepe wa monagano) = 2 (P)
- Sebopego = 4 (S)
- Tirišo ya polelo = 8 (TP)
- Mongwalelo = 1 (M)
- Padišišobohlatse = 1 (PB)

Kabo ya meputso ya diteng le polelo.

14	8
12-13	7
10-11	6
8-9	5
6-7	4
5	3
4	2
0-3	1

KAROLO YA C: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO TŠE KOPANA=20**3.1-3.3. Karata ya taletšo, pukutšatši le ditaelo.**

- Diteng = 10 (D)
- Peakanyo/thulaganyo(Mmepe wa monagano) = 1 (P)
- Sebopego = 1 (S)
- Tirišo ya polelo = 6 (TP)
- Mongwalelo = 1 (M)
- Padišišobohlatse = 1 (PB)

Kabo ya meputso ya diteng le polelo.

10	6
9	5
7-8	4
5-6	3
3-4	2
0-2	1

MASWAO A GO SWAYA LETLAKALA LA BORARO

1. Go tlogetšwe leswao.
2. Go šomišitšwe tlhaka ye nnyane sebakeng sa tlhakakgolo goba go dirišitšwe ye kgolo sebakeng sa ye nnyane.
3. Kopanya mantšu.
4. Kgaoganya
5. # Kgaoganya mantšu.
6. ll? Ga go kwešišege.
7. ← Thoma morago.
8. → Thoma pele.
9. [Temana ye mpsha e thoma fa.
10. Bošaedi.
11. ?? Hlogo ga e gona.
12. ___ Go dirišitšwe mopeleto wa go fošagala.
13. Go tlogetšwe tlhaka/lentšu.